FR. KRETZ

SLOVÁCKO

VYDAL
ZEMSKÝ CIZINECKÝ SVAZ V BRNĚ

Propagační publikace
Zemského cizineckého svazu v Brně.
Číslo 11.

Fr. Kretz:

SLOVÁCKO.

Se 26 obrázky a mapkou.

Cena Kč 8·—.
Členům Zemského cizineckého svazu v Brně
zdarma.

1924.
Vydal Zemský cizinecký svaz pro Moravu a Slezsko
v Brně, Náměstí svobody číslo 21. — Číslo telefonu 3019.

Rozkošný, čarovný kraj! Jděte v neděli anebo o svátcích do kterékolvěk slovácké dědiny, rozraduje se srdce každého nad kouzelným, zpestřeným obrazem, jaký se na návsi před námi rozčaruje v nekonečných obměnách. V prostředí doškami pokrytých chalup, před nimiž velké květy slunečnic se skláni, vychází na náves stále nové krojové skupiny, z nichž bílá a červená barva v jasu slunečním nás zrovna oslňuje. A rozvíří-li se o hodech zde bujarý život, kdy vše se točí, pěje a výská, radujeme se zároveň z pestré, rozvlněné krojové směsice, pohybující se kolem máje v husté tlačenici jako na mraveništi. Jsme nasyceni barevnými dojmy a uneseni pestrými národopisnými obrazy. Prožíváme kus poesie uprostřed běžného denního, zplošnělého života, kus báchorky uprostřed skutečného světa, mezi lidem, krajem a krojem, který jinde dávno je odložen a staré zvyky zapomenuty, zaváty nivelisující modernou. Na moravském Slovácku jsme jako na národopisném ostrově, kolem dokola uzavřeném zpanštělostí, kde setrvává v plné suverenni moci stará tradice, kde žije, ba stále v nové čarovné květy se rozvíjí lidové umění, ve kterém slyšíme zřetelnou ozvěnu starodávné umělecké zručnosti, obrazotvornosti a vkusu. Na Slovácku je svéráz, tedy souhrn uměleckých tvarů a umělecké činnosti, jež podstatně

se odlišují od jiných a tvoří pro národní kmen rázovitě příznačný soubor, tedy složku, která se dá přičleniti do skupiny národního umění. Lid na Slovácku nikým pobízen, nikým veden, nýbrž jen vnitrným vnuknutím a vrozenou silou tvořivou puzen, jde po cestě umělecké touže směrnici jako jeho předkové, kteří umění tvarově, barevně i technicky vyvrcholili. Dnešek nejde výše, ale vzpíná se po nejvyšších vrcholcích, na které dospěli předkové ve své umělecké tvorbě a cítění. V lidu nevyschla živá tvůrčí síla, z jejíž mízy podnes raší nové květy Žádná móda, žádná elementární síla časová nezničila umění selského lidu na Slovácku, lid statečně odolal všem mocným příbojum a hrdinně uhájil dědictví svých předků. Tato láska k minulosti, k umění domácímu, je na Slovácku ojedinělým, pozoruhodným zjevem. Zde lid nedal se svésti na bludnou cestu, kam moderna svedla jiné kmeny, rovněž rázovité umělecky tvořící, zde lid nedal se vyrušiti z klidu a nevystřídal kroj a k němu těsně přiléhající umění za bezbarvou módu.

A ta budoucnost je nedohledná, kdy podaří se prudkým úhozům směrů moderních rozbíti mohutné těleso slovácké umělecké rázovitosti, ku které lid lne s prudkostí horoucí, oddané lásky, umění znásobuje, stupňuje a oživuje. Lidové umění, které zde dosud kvete a nejnádherněji ve vyšívání prozařuje, pokračuje cestou přirozenou, puzeno vnitřním chtěním a beznáročně se na národním kroji uplatňuje, jsouc jeho překrásnou ozdobou. Lidové umění je podstatnou součástkou národního bytí, je oduševnělé, ladné, rázovitého rytmu, neboť na něm spolupůsobí srdce, rozum, individualita a tradice. Výslednicí všech těchto činitelů je svéráz. Každý kmen, pokud umělecky tvořil, měl

svůj zvláštní ráz. Umění je jako literatura projevem lidského vzdělání a jako vzdělání nebylo vždy a všude na stejné úrovni, tak byly i rozdíly v pochopení, užívání a vyjadřování umění, kteréž je nejčistší mluvou duše. Lid nechtěl se podrobiti módě. Musel by se vzdáti svého vlastního umění, musel by se odciziti předkům a toto přesunutí na přeletavou módu naši Slováci zavrhli. Viděli sice kolem krojové metamorfosy, rychlý spád k poměštění, pozorovali, že móda je svěžím květem, který uvadá rychleji než květy, kdežto národní kroj bez poruchy vítězně raší, není plochým, fádním, unavujícím jako daleká, pustá rovina.

A tam, kde lidé myslí, vynalézají a tvoří, putujeme, abychom načerpali síly a nadšení k tvoření v duchu národním, abychom poznali, jak lid chrání své umělecké prvky od cizích příměsků jsa si vědom své umělecké samostatnosti, převahy a originality, jsa přesvědčen, že v jeho pracích proudí vlastní krev, že jeho práce jsou květem jeho života a proto mluví k srdci. Zde se stále tvoří, pracuje umělecky, ale nikoliv po živnostensku a pro obchod, nýbrž výhradně pro potřeby krojové, ku ozdobě a tato výzdoba vyšívání je vzácnější než šperk, který rovněž je ku ozdobě, nikoliv k užitku. Lidové práce nikdo nezaplatí. Vyšívačky pracují pro sebe a snaží se provésti vše co nejpozorněji a nejdokonaleji, dělají vše pro sebe, nechlubí se cizím peřím. Nepřivolávají již tyto řídké a vzácné okolnosti nás na Slovácko, kde umění lidu tvrdošíjně setrvává nepohnutě jako maják uprostřed vlnobití moderních proudů? Nevábí tento kraj, kde lid tvoří uměleckou kolonii, umělecký svět, jehož dálavy a obzory leží stranou ostatních společenských pokroků? Je asi málo takových míst, ostrovů, kde jako za

Blatničané. *Paysans de Blatnice.*

Blatničané. *Paysans de Blatnice.*

větrem, v zátiší uchovávají se staré útvary, umění, zvyky, obyčeje, písně, tance a nepovzbuzují nás tyto okolnosti k přemýšlení, že je nutno, aby tyto rázovité oblasti neustálého tvoření a přetvořování byly chráněny před proudy cizoty, aby to, co zde ještě jako resonance minulosti pevně stojí, žije a stále se obrozuje, bylo zachováno?

A nyní letem po moravském Slovácku!

Jihovýchodní cíp Moravy obydlen je Slováky, odtud i název kraje Slovácko. Moravské Slovácko tvoří se sousedním Slovenskem kmenový celek, jak možno přesně souditi po stránce historické i jazykové. Slovácko leží v rovině, která končí pohraničními vrchy sousedícího Slovenska. Krajina sice neposkytuje zvláštních pozoruhodností, poutá však zajímavým rázem sadů, alejí, vinohradů a lesů, doprovázejících tok řeky Moravy. Krajina prostá, kterou oživuje pilný, bodrý, nadaný lid, jaký po stránce individuelní nikde jinde nenalezneme Ba zde zvláště v zátiší hor a lesních úvalů, v krajích od ruchu světa vzdálených, nalezneme ještě prastaré kroje a zvyky z doby primitivismu. Ale vedle zvyků a obyčejů, rozmanitosti kroje a vyšívání, můžeme zde sledovati i řeč, její tvary, obraty a skladbu, staré písně v antických tóninách s výborným textem, původní, rázovité tance a různé zachovalé domácí umělecké práce, malovaná vajíčka velikonoční, malované psané kancionály, malované domy a jizby, nábytek a j.

Podivuhodným způsobem, ba jako zázrakem, zachoval se v tomto kraji až podnes kroj, někde ještě v původní kráse, ale všude zachoval svůj ráz, barevnou pestrost a hlavně umělecké původní vyšívání. A kolik je zde variantů jak

v krojích, tak i ve vzorcích vyšívání! Na vyšívání můžeme právě pozorovati tvořivou, obrazotvornou sílu lidu, kterak na podkladě starých tradicí vyčaruje nové tvary s pečlivou, uměleckou technikou. Je to vzácný obraz: Když položíme do řady na př. pásky vyšívané z rukávců, seřazené retrospektivně. Tu nejlépe poznáváme, jak umění nabývalo dokonalosti, jak se tvary přizpůsobovaly novým barvám, jak se i technika k vyjadřování větších tvarů měnila, ale vše zůstávalo přece v duchu původním. Největším změnám podlehla barevnost, původní bílá a černá barva ustoupila novým barevným stupnicím, zavedených továrními výrobky, kterým lid ve své vrozené touze po zpestření vyšívání neodolal a podlehl. Vyšívací umění naučili se doma, dcera od matky, matka od stařenky, škola nezabývala se pěstováním lidového vyšívání. Je tedy vyšívání na Slovácku uměním vyrostlým z domácího kořene na základě přenesených dědičných tradicí. Každý krojový variant má své tvary, někde i své zvláštní techniky a barvy.

Kroj má ve svých součástkách rozmanité složení, ale vesměs z jednoty slohové odvozené, proto všude patrna je pevná souvislost. Různost je nepatrná, založená právě na typu variantu, jichž je na moravském Slovácku kolem třiceti. Tato různost jeví se hlavně ve formách na šorcích a fjertoších, na ozdobách korduli a nohavic, na vázání šátků na hlavě, na haleně a kožuchu, na zástěrách, obojcích (límcích) a šatkách. Tyto rozdíly pozorujeme při bližším seznamování se s varianty krojovými. Ve všední dny málo z kroje uvidíme, pouze některé obnošené součástky. Chceme-li rozradovati se nad krásou, pestrosti a rozmanitosti krojovou, navštivme Slovácko v létě v neděli anebo ve svátek.

Z Velké. Jeunes filles de Velká.

Zvláště o velikonoci, o Božím Těle zaskvěje se lid v plné nádheře, ba přepychu národního kroje, zvláště ženské pohlaví, které nosí na místě obyčejných šorců bílé fjertochy hustě vrapované, hedvábné a atlasové zástěry, brokátové kordule a bělostné, naškrobené rukávce s novým nádherným vyšíváním. Na hlavě uváže se umělecky turecký červený šátek. Fjertochy jsou na Hradišťsku bílé, na Velecku bílé i žluté, na Kyjovsku se nosí červené krátké kanafasky, nebo o slavnostech zelené a černé sukně s modrým pruhem dole a plátěný černomodrý (dnes i v jiné barvě) vkusně květinovým ornamentem vyšívaný fjertůšek s krajkou. Kordulka je dle kroje přizpůsobena, je buď soukenná, hedvábná, ornátová (brokátová), někde při chladném počasí nosí se flanelový kabátek. Kordulky mají různý střih. Také rukávce mají celou řadu variací dle kroje, někde mají na místě vyšívaných obojků límce (na Kyjovsku, Břeclavsku a Velecku). Čepce nosí nyní pouze na Kyjovsku a Hovoransku pod šátkem. Svobodné ženské nosí vlasy spletené v cop, na který na konci se přiváže pestrá hedvábná pentle, vdané mají vlasy různě zavity, nejnápadněji v Kunovicích (rožky), v Nivnici, Korytné a j. Na Břeclavsku nosí děvčata na hlavě »rožky« se zajímavým pentlením. Pentlení zvláštního druhu je o svatbách, které je velmi pozoruhodné a rozmanité. Někde začínají nositi věnečky. Ale tyto nosí jen ve Starém Městě, Babicích, Huštěnovicích. Všude jinde uvidíme rázovité pentlení nevěst a družiček, které je malebné a má dle různých obcí mnoho variací. Mistr Úprka v díle »Šátky a šatky« také pentlení zvěčnil. Každý, kdo chce zvláštnosti krojové spatřiti, které se nosí jen o zvláštních příležitostech, musí vyhledati obce, ve kterých je buď pouť, svatba, úvod, hody, kdy

může se pokochati v krojových krásách a býti účasten i tanci i zpěvu i různým zvykům a obyčejům, které se na Slovácku až podnes tradicionelně zachovaly.

Přese všecky přívaly cizoty a moderních poruch setrvávalo jediné Slovácko ve své rázovitosti neochvějné, pevné, vzdorovalo všem otřesům módy, která usilovala o zničení starého rázu kroje a všeho ostatního, co s krajem souviselo a na čem lid věrně lpěl a co zachovával. Slovácko je naší chloubou, vždyť je jedinou národopisně zachovalou oblastí v naší vlasti. Co jinde dávno podlehlo a uvadlo, to zde dosud je téměř v plném květu, a není naděje, že by se neúprosné, zžíravé, splošňující módě tak brzo podařilo sežehnouti nám tyto vzácné květy.

Slovácko tvoří osobitý národopisný ostrov a proto má význačný kulturní význam. V této dosti značně rozsáhlé oblasti žije lid životem v mnohém ohledu zvláštním, přidržuje se starých krojů, zvyků a obyčejů. Zde je přátelům individualismu poskytnuta mnohonásobná možnost sledovati rázovité lidové umělecké tvoření, starou kulturu, způsob života doma, v poli, v radosti i žalu. Zde můžeme krok za krokem sledovati vývoj uměleckého tvoření, lidový sloh a vkus, do kterého ještě rušivá síla moderní doby nezasáhla. A rozradostníme se na slovácké dědině zvláště ve dnech letních, o nedělích a svátcích, kdy se lid nastrojí do úpravného kroje; zúčastníme se veselostí o svatbách, hodech a poutích; ocítáme se zde jako v pohádce, v náručí minulosti, kterou živě, skutečně prožíváme uprostřed bodrého lidu moravského a toužíme, aby tento ráz lidu a kraje v neporušeném stavu hodně dlouho se udržel. Jedině na Slovácku žije ještě minulost. Slovácko je značným zlomkem bývalé obsáhlé krojové oblasti

moravské. Morava byla kdysi pestrou, zářivou krojovou zahradou, kde všecky kmeny: Slováci, Hanáci, Valaši, Horáci, Zálešáci, Záhoráci, Horňáci, Doláci i na německých ostrůvkách nosili malebný národní kroj. Byla to bohatá, originelní směs, vesměs rázovitá, vkusná, nádherná, ladná. A každý kroj měl více odstínů, více variantů, které lišily se zajímavými podrobnostmi. Ovšem, poznati tyto jemné krojové rozdíly vyžaduje delšího bedlivého pozorování. Tak na první pohled, octneme-li se někde na pouti nebo na průvodu, oslní nás barevný celek a zdá se nám, že vše je jednotný kroj; ale teprve při bližším, podrobnějším pozorování uvědomujeme si onu bohatou, nevyčerpatelnou tvořivost našeho lidu, kterak dovede neustále nové tvary vynalézati.

Slovácko rozloženo je na jihovýchodním cípu Moravy. Moravské Slovácko tvoří se sousedícím Slovenskem jeden kmenový celek, jak možno souditi po stránce národopisné, historické i jazykové. V prvních dobách po Kristu sídlili v těchto krajích různí národové původu germánského, Markomani a Kvádové. Oni měli svá sídla ve východní Moravě a západních Uhrách; tato sídla táhla se po levém břehu Dunaje až k řece Hronu. Teprve v pátém století po Kristu bylo Slovácko zbaveno cizácké nadvlády rovněž jako i ostatní moravské končiny a nástupci germánských kmenů stali se Slované, rozčleněni v různé kmeny. Slované však se zde dlouho netěšili radostné samostatnosti, neboť již v sedmém století nalézala se Morava pode jhem Avarů, z něhož byla vysvobozena asi českým knížetem Samem, za něhož a po něm již zde svou samostatnost uhájili. Morava byla však neustále nárazníkem příbojů a útoků cizích kmenů, vytrpěla více než Čechy. Východofrancký král Ludvík šířil své panství pod

Z Uh. Ostrohu. *Danseurs et danseuses, à Uh. Ostroh.*

rouškou šíření křesťanství mečem i ohněm. Tyto snahy o pokřestění moravských kmenů zůstaly bezvýsledny. Moravská knížata prohlédla německé plány a postarala se za knížete Rostislava o slovanské kněze křesťanské, kteří roku 863 přišli na Velehrad. Byli to soluňští bratři Cyrill a Metoděj, kteří se na Moravě ujali apoštolské práce s nadšením a se zdárným výsledkem. Lid ochotně přijímal evangelium slovanským jazykem hlásané. Lidové pověsti o kapli sv. Klementa u Osvětiman a Cyrilce v Podivíně jsou vedle Velehradu svědectvím blahodárné činnosti soluňských bratří na Slovácku. Že jejich působnost budila zlou krev u německých kněží, bylo zjevno, že Cyrill a Metoděj voláni do Říma k zodpovídání. Ale učení obou bratří schváleno bylo papežem Hadrianem II., který také Metoděje vysvětil na arcibiskupa moravsko-pannonského se sídlem na Velehradě. Za bouří válečných, jež při návratu Metodějovu na Moravě vznikly, nevrátil se tento na Velehrad, nýbrž zdržoval se nějaký čas na dvoře Kocelu, knížete Pannonského, horlivě plně své apoštolské poslání. Činnost Metodějova v Pannonii dala podnět arcibiskupu solnohradskému, že tento svolal diecesální synodu, na které bral i Metoděj účast, aby se proti útokům hájil. Odtud však se Metoděj nenavrátil, byl tam zajat, vězněn a teprve přičiněním papeže Jana VIII. propuštěn na svobodu. Odtud odebral se na Moravu, kdež na Velehradě pokřtil českého knížete Bořivoje a jeho manželku Ludmilu i s celým dvorem. Němečtí kněží opětně osočovali Metoděje v Římě, kdež se Metoděj znovu očistil. Poněvadž Svatoplukova říše se znamenitě rozšířila, dáni byli Metodějovi k ruce dva biskupové, z nichž jeden sídlil v Nitře, kdež přičiněním Svatoplukovým stal se biskupem ně-

Žudro
v Uh. Ostrohu.

Porte ornée de peintures.
à Uh. Ostroh.

Žudro v Uh. Ostrohu.

Porte ornée de peintures, à Uh. Ostroh.

mecký kněz Wiching, přední rádce Svatoplukův. Nastaly zlé časy pro Metoděje. Vlivem Wichingovým vypuzeno z Moravy mnoho slovanských kněží a jáhnů, žáků Metodějových, čímž po smrti Metodějově byla diecese v základech otřesena, neboť němečtí kněži byli po nějaký čas pány na Moravě v ohledu církevním. Po smrti Svatoplukově r. 894 snažil se jeho nástupce Mojmír II. obnoviti arcibiskupský stolec na Velehradě, což vzbudilo nevoli pasovského biskupa. Čechy připojeny k diecesi řezenské. Mezitím povolal německý král Arnulf do Uher Maďary, kteří zmocnili se Nitry a vrhli se mohutným proudem na Moravu. Rozbořili velkomoravskou říši, vypálili r. 907 Velehrad a celé Slovácko stalo se kořistí Maďarů. Z této poroby vysvobozena byla Morava a Slovensko, když r. 955 byli Maďaři Boleslavem I. poraženi. Nato po letech Morava připojena k Čechám a Slovensko r. 1031 spojeno s Uhrami. Se Slovenskem spojena s Uhrami také část Slovácka moravského — dle Palackého — Bánovsko, které přivtěleno ku stolici trenčanské. Za svého pobytu na Moravě octl se Břetislav i na půdě staroslavného Velehradu, nad kterým, prý vida jej v ssutinách, hořce zaplakal. Ve věku 11. a 12. nacházíme na Slovácku vedle župy Spytihněvské ještě župy: Hodonínskou, Břetislavskou a Podivínskou. Na Slovácko podnikány časté útoky se strany polské a později i maďarské. Za Vratislava r. 1116 dobyla česká vojska skvělého vítězství nad Štěpánem II., králem uherským, v bitvě na Hluckém poli. Uhři byli pronásledováni až k řece Váhu. Vpády se ještě po tři leta opakovaly, až r. 1119 byl sjednán mír. Morava trpěla stále, zvláště za sporů mezi Přemyslovci, až za Přemysla Otakara I. byl pokoj. V první době jeho vlády je zmínka o zalo-

žení Uh. Hradiště, kláštera Velehradského, který odevzdán řádu cisterciáckému. V zakládací listině tohoto kláštera děje se zmínka o Kunovicích, jež založeny asi dříve a v nichž r. 1196 prodléval kníže Břetislav. Za vlády Přemysla I. získávalo u nás němectví převahu a jihomoravské kraje, Slovácko zejména, trpělo vpády rakouskými. Za Václava I. bylo celé Slovácko od Tatarů zpustošeno. Tito vytáhnuvše ze svých sídel za Uralem, valili se velkým proudem do Evropy. Z Moravy vytáhli do Uher průsmykem Vláry, značně při tom zpustošivše naše kraje. Dlouhé doby bylo potřebí než se Slovácko z těchto pohrom vzpamatovalo. Ani Slovácko nebylo od poněmčování, v této době u nás zavládnuvším, ušetřeno. Z těch dob datují svůj původ osady, kdysi od Němců osazené: Dolněmčí, Horněmčí, Derfle, Boršice, Slavkov a j. Válkami, jež vedl Přemysl Otakar II. se sousedními Uhrami, zakusilo Slovácko nejvíce, byvši v prvních letech vlády Přemyslovy popleněno vpády Kumánů. Po osudné bitvě na Moravském poli (26. srpna 1278) vniklo uherské vojsko na Moravu, kdež krajinu kolem Břeclavy značně poplenilo. Když bylo po vymření Arpadovců v Uhrách jednáno o nástupnictví, byl oproti Václavu III. papežským kandidátem Karel Robert z rodu Anjou, který smluviv se s Rudolfem, synem císaře Albrechta o pomoc, vtrhl na Moravu, kde zvláště Břeclavsko bylo vojskem nepřátelským zaplaveno a celý kraj zpustošen. Uherské vojsko vniklo hluboko do vnitra země a na zpáteční cestě do Uher znovu Slovácko vyplenilo a zpustošilo. Za vlády posledních Přemyslovců upraveny hranice mezi Moravou a Uhrami, jimiž byly od Ostravice až po Skalici Karpaty, odtud pak řeka Morava. Častým střídáním osob na panovnickém stolci

Kyjovský kroj. *Costume national slovaque de Kyjov.*

Na Velehradě. *A Velehrad.*

českém v letech 1306—1310 trpěla velmi i města moravská (Uh. Hradiště), že se dovolávala pomoci zemské správy. Za sporů o trůn zřídil si v sousedství Moravy mocné sídlo a panství Matouš Čák v Trenčíně, odkud podnikal četné vpády na Moravu až k Brnu, jimiž hlavně místa na Slovácku mnoho trpěla. Měšťanům v Uh. Hradišti, kteří touto válkou nejvíce trpěli, dostalo se králem českým, Janem Lucemburským, osvobození od daní na šest let a jiných výsad. Proti králi Janovi postavili se někteří čeští a moravští páni v čele s moravským hejtmanem Ješkem z Vartemberka. Mezi nepřátelskými stranami došlo ke smíru, dle něhož dostalo se králi několika hradů v Čechách a na Moravě, mezi nimi Bzence na Slovácku. Za sporů o trůn německý mezi Ludvíkem bavorským a Bedřichem rakouským přidržel se král Jan Ludvíka a po vítězné bitvě u Mühldorfu (1322) zajal král Jan bratra Bedřicha rakouského, který byl přičiněním Karla Roberta, krále uherského, za podmínek r. 1323 v Hodoníně smluvených, propuštěn. Tehdy vráceny králi Janovi Znojmo a Podivín, jež byly dány r. 1311 Habsburkům v zástavu. Nepřátelé krále Jana použili jeho nepřítomnosti, když r. 1331 dlel v Horní Italii, že vpadli na Moravu. Král polský Vladislav Lokietek protáhl celou Moravu až k Břeclavě, kde jeho další postup byl zastaven. Král Jan spěšně se navrátil z Italie a sebrav vojsko, útoky vítězně odrazil. Za moravského markraběte Jošta trpěla mnoho Morava. Byly spory mezi bratřími Joštem a Prokopem. Za těchto rozháraných poměrů vtrhli na Moravu Uhři, kteří došli až k Uh. Brodu, kdež markrabí Jošt útok zadržel. Za Václava IV. bylo na Moravě učení Husovo s živou účastí sledováno, kdež na Slovácku stala se Strážnice střediskem husitismu. Učení

Husovu, jež ujalo se na Moravě ještě za života Husova, dály se četné překážky se strany katolíků a Němců. Po smrti Václavově bratr jeho Zikmund, král uherský, stav se markrabětem moravským, mocně potíral hnutí husitské, v čemž vydatným pomocníkem byl olomoucký biskup Jan Železný, královská města a rakouský vévoda Albrecht, který na Moravu činil časté vpády. Než přese všecky překážky počali na Moravě husité bojovně vystupovati, zvláště na Slovácku, kde u Nedakonic přičiněním bojovných kněží Bedřicha ze Strážnice a Tomáše z Vyzovic zřízen »Tábor nový«, odkud podnikány byly četné vpády do okolí. Klášter velehradský, Polešovice a okolí byly jimi popleněny, při čemž zničena i bohatá knihovna kláštera velehradského. Proti husitům vypravil se olomoucký biskup, spojiv se s některými moravskými pány, povolav si na pomoc vojsko rakouské a uherské. Toto vojsko však bylo poraženo. Později Zikmund sebrav vojsko v Uhrách, vtrhl na Moravu na zboží Petra ze Strážnice. Moravští husité, vedeni Bedřichem ze Strážnice, byli rozprášeni a jejich mocný podporovatel Petr z Kravař pokořil se králi. Po porážce u Německého Brodu 1422 zdržoval se Zikmund na Moravě, dobýval Uh. Ostrohu a Veselí n. M. Nejisto, s jakým úspěchem. Roku 1423 vtrhli husité zase na Moravu, dobyli Přerova a Kroměříže a odtud brali se do Uher až pronikli k Trnavě. Za těmito vojsky brzo následoval i Žižka, který u Jihlavy vtrhl na Moravu a prošed jižní Moravou přešel do Uher, překročiv blíže Holiče hranice uherské. Po tomto tažení vrátili se do Čech a mezitím stal se markrabím moravským Albrecht rakouský. Tento za přispění vojska maďarského válčil s husity celkem šťastně. Žižka, dozvěděv se o těchto úspěších, odhodlal se

Procesi
u sv. Antonínka.

Procession (La chapelle St.-Antoine, lieu de pèlerinage, en Slovaquie morave).

Poutnice u sv. Antoninka.

En pèlerinage, devant la chapelle St.-Antoine.

k nové výpravě na Moravu. Avšak dříve než překročil moravské hranice, zemřel 11. října 1424 u Přibyslavě blíže morav. hranic. Po smrti Žižkově vypravila se česká vojska na Moravu, aby se tam spojila s Bořkem z Miletína, jenž s částí husitských vojsk ještě za života Žižkova na Moravu byl vtrhl. Albrecht slyše o husitském tažení přitáhl od jihu na Moravu a přišel až k Třebíči. Odtud však couvl do jihovýchodní Moravy, na Slovácko, kde plenil statky Petra Strážnického z Kravař. České vojsko vypravilo se r. 1426 Moravou do Dolních Rakous. Zmocnili se cestou Podivína a Břeclavy, kdež ponechali posádky, které konaly četné vpády do okolí. Posádka vzdorovala po tři měsíce útokům Albrechta, až byla od Prokopa Holého z obležení vyproštěna. Když Prokop Holý odrazil německé křižáky u Tachova, podnikl opětně výpravu na Moravu a k uherským hranicím. Cestou dobyt Uh. Brod. Od Veselí n. M. dala se táborská vojska do Uher, kde plenila a vtrhla zase na Moravu k Uh. Brodu. Za vlády Albrechta II nastal v českých zemích zmatek, čehož využili někteří páni a rytíři, aby se zmocnili různých statků. Na Moravě zmocnil se Jan z Helfenštýna Uh. Brodu, kteréž panství musil však po smrti Albrechtově vrátiti.

Po smrti Ladislava Pohrobka byl Jiří z Poděbrad nucen dobývati měst nakloněných Albrechtu VI. Když se proti nim vypravil vojensky, poddala se Jiřímu a svolán sněm do Brna, nejen stavové, ale i město Uh. Hradiště i když ostatní města zůstala při Albrechtovi, přisahala Jiřímu poslušnost. Požádán byv katolickými stavy českými Matěj Korvín na pomoc, vtrhl na Moravu, jíž se celé zmocnil až na Uh. Hradiště, jež z obležení uherského vysvobodil syn Jiřího Viktorin. Když r. 1469 na sněmě olo-

muckém zvolen Matyáš za českého krále, rozhodl se Jiří pronásledovati své nepřátele. Proti Matyášovi vypraven na Moravu Viktorin, který u Veselí n. M. upadl v zajetí Matyášovo a odtamtud odvezen do Trenčína a pak na uherský Vyšehrad. Posádka v Uh. Hradišti, jež trpěla hladem, donucena ke slibu, že se vzdá za volný odchod, nedojde-li do šesti neděl pomoc. Zatím vypravil Jiří na Moravu svého mladšího syna Jindřicha, který dodal Uh. Hradišti potravy a u Uh. Brodu, kdež bylo sídlo Matyášovo, způsobil uherským vojskům velkou porážku, po níž vtrhl do Uher. Zpustošiv Trenčín a okolí, vrátil se zase na Moravu. Matyáš zesíliv vojska opětně vtrhl na Moravu, zmocnil se některých měst a Uh. Hradiště znovu obléhal. Ale Jiří města osvobodil. Než došlo k míru, Jiří zemřel a jeho nástupcem stal se Vladislav, syn krále polského. I za vlády tohoto podnikal Matyáš časté výpravy na Moravu a když r. 1474 znovu obléhal Uh. Hradiště, musil prý nečestně od hradeb města odtáhnouti. Nato na osobní schůzi Vladislava a Matyáše r. 1486 v Jihlavě učiněno dohodnutí, aby vzájemné vpády přestaly a dobyté statky majitelům vráceny. Za vlády Ferdinanda Morava stala se hlavním sídlem bratrské jednoty. Vedle učení bratrského i učení Lutherovo dosti záhy se rozšířilo i po Slovácku. K těmto novým náboženským učením přibyli novokřtěnci, kteří se roku 1526 na Moravu přestěhovali a od pánů z Ludanic, Kunovic, Žerotínů a j. byli chráněni a podporováni. Na Moravě — kde byli nakloněni novotám náboženským — panovala tehda volnost vyznání, která byla připuštěna i za vlády Maxmilianovy. Ale za vlády Rudolfovy nastal nenadálý obrat. Již r. 1577 vydal Rudolf v Kyjově mandát proti všem sektám kyjovským. Mandát čelil proti bratřím.

neboť bylo téměř celé Kyjovsko vyjma Koryčany a Švábenice bratrským. Střediskem bratří na Kyjovsku byly Žeravice, kdež i r. 1547 držána byla bratrská synoda. Na Hradištsku důležitým sídlem bratrské jednoty byl Uh. Ostroh, kdež také byla tiskárna. Rudolf následkem vydání tohoto mandátu způsobil si na Moravě mnoho nepřátel. Za panovníků z rodu habsburského bylo Slovácko nezřídka navštíveno vojensky. Nebezpečným sousedem Moravy byli Turci, proti nimž stálo pohotově na hranicích vojsko. Obranná vojska scházela se na pomezí moravsko-uherském mezi Kunovicemi a Uh. Hradištěm, mezi Skalicí a Holíčem. Tyto kraje vytrvale trpěly nejvíce vpády tureckými. Roku 1598 vtrhli Turci a Tataři průsmykem hrozenkovským na Moravu a strašně celou krajinu až po Uh. Brod poplenili. Vojsko moravských stavů leželo t á b o r e m u Strážnice a jalo se je pronásledovati. Dostihli Turky a Tatary u Javorníka, kdež je potřeli. Následkem náboženských poměrů, na Moravě té doby zavládnuvších, jevila se zvláště u moravských stavů zjevná nespokojenost, kterou snažil se využitkovati Štěpán Bočkaj, náčelník povstání v Uhrách. Uherští povstalci vtrhli — poněvadž všecky průsmyky na Moravu vedoucí nebyly obsazeny — k Uh. Brodu, vypálili Strání a v několika dnech nato i Uh. Brod, Hluk, Uh. Ostroh, Veselí n. M., Rohatec, Strážnici, Bílovice u Podivína, Lanžhot; severně pronikli až ke Zlínu, jehož okolí vypálili. V této době konal se v Uh. Hradišti sněm, jenž se usnesl na důkladnější obraně. Bočkaj byl by rád, aby se Morava k němu připojila a když stavové moravští se k tomu neměli, vpadli Bočkajovci znovu na Moravu a poplenili celou krajinu od Skalice po Zlín a Malenovice. Jinými oddíly vyplenili Brumov a okolí.

na jihu Břeclavu, také Kyjov a okolní vesnice vypálili. Moravští stavové posíleni českým vojskem vtrhli na Skalici a dobývali pohraničních uherských měst. Po krátké době oddechu znovu vtrhla uherská vojska na Moravu, aby se spojila s vojsky Matyášovými proti Rudolfovi, ale nastal mír, kde Matyášovi postoupena Morava. Ale na náboženské poměry nebylo zapomenuto. Moravští stavové žádali po Matyášovi svobodu náboženskou. Matyáš rozhodnutí o tom odložil na dobu příští a vlivem vídeňského arcibiskupa Khlesla, jemuž Matyáš podléhal, vypovězen všemu nekatolickému boj, jehož závěr byl na Bílé hoře, po níž poddávali se moravští stavové panovníkovi na milost, žádajíce potvrzení svobod politických a náboženských. O tom poselství zvěděl Betlen Gábor, který už před tím dobyl horních Uher a chtěl své panství rozšířiti. Vtrhl s vojsky svými až k Hustopeči, byl však na zpátečním pochodu u Strážnice vojsky císařskými poražen a navrátil se do Uher. Později znovu vtrhl na Moravu. Zmocnil se Skalice, dobyl Strážnice, Veselí n. M., Uh. Brodu a pronikl až k Mor. Třebové, všude pleně a pustoše. Byl však záhy vojskem císařským vytlačen a sjednal s císařem mír v Mikulově. Moravští stavové marně čekali na milost, statky jejich byly konfiskovány a prodány. Na moravském Slovácku propadly konfiskaci vedle jiných tyto statky: Břeclava, jež náležela Lad. Velenu ze Žerotína, prodána hraběnce Esther z Meggaví, Čejkovice Jana Adama z Vickova dostaly se jesuitům olomouckým, Uh. Ostroh, Louka, Kunovice a Hluk Jana Bernarda z Kunovic prodány za 600.000 zl. rýn. knížeti z Liechtenštejna, Kaňovice Prakšického ze Zástřizlů dány kapitule olomoucké, Ždánice Bedřicha z Kounic prodány knížeti z Liechtenštejna. Uhersko-hradištský

primátor Bedřich Mužík odsouzen k smrti, později však omilostněn a stejně i měšťan uh.-brodský Jan Landskrounský. Vzdor ediktům protireformačním bylo mnoho na oko katolíky, ale tajně přidržovali se protestantství, zvláště na Slovácku takových tajných nekatolíků bylo na horňácku v Hrubé Vrbce a okolí, kteří chodili na služby boží do Uher. Poněvadž bylo vytrvale proti nim příkře vystupováno, vystěhovali se do Uher. Také nejslavnější Moravan, Jan Amos Komenský, odešel z vlasti. Za přísného provádění pobělohorské exekuce byly pohraniční kraje moravské opětovně navštíveny loupežnými výpady vojsk Betlena Gabora. Jeho vojsko vniklo do Moravy u Hodonína, bylo však vojskem Waldštýnovým vytlačeno a Betlen donucen k míru. Sotva byla učiněna přítrž vpádům s této strany, vtrhli r. 1642 Švédové, vedeni Torstensonem, na Moravu. Od Olomouce táhl Torstenson na Uh. Hradiště, jehož nedobýval, neboť bylo dobře opevněno. Vytrhl k Uh. Brodu, jehož dobyl a vyloupil. R. 1645 chtěl se spojiti Torstenson s Rákoczym, ale Rákoczy byl odvolán z ležení mezi Hodonínem a Břeclavou. Válkou třicetiletou utrpěla zejména slovácká města, kraje byly vylidněny a blahobyt značně poklesl. Na Uh.-Hradištsku byla téměř třetina domů pustých. Olomoucký kardinál Ditrichštejn prováděl na Slovácku katolickou protireformaci. Jesuité ve svých školách vychovávali žáky v duchu katolickém a missiemi působili i na nejzatvrzelejší nekatolíky. Další pustošení Slovácka následovalo r. 1668 za nových vpádů tureckých na Moravu. Turci vedeni vyzvědači vtrhli na Slovácko v pěti nedělích třikráte a vyplenili celé Slovácko a vtrhli až k Rajhradu. Po těchto vpádech tureckých bylo Slovácko více zpustošeno než po válce třicetileté. Když r. 1678

v čelo povstalců uherských postavil se Emerich Tököly, vnikl na Moravu, dobyl Strážnice a Uh. Brodu, jež vyplenili a obyvatelstvo pobili. Stejně se stalo i ve Val. Kloboukách. Později Rákoczy II. jako náčelník Kuruců r. 1703 vtrhl na Moravu, zmocnil se Skalice a bylo vypleněno 19 vesnic na panství strážnickém. Uh. Brod byl Kuruci dvakráte obležen, ale uhájil se. Když se jednání s Rákoczym nezdařilo, podniknuty nové výpady na Slovácko, při nichž Brumovsko, Strážnicko, také Kyjovsko a Hodonínsko mnoho trpělo a více osad lehlo popelem. R. 1705 vtrhli opětně přes zamrzlé řeky na Moravu, zpustošili Břeclavsko a krajinu mezi Uh. Ostrohem, Bzencem a Veselím n. M. Císař Josef I. nemohl povstalce smířiti, poněvadž Rákoczy kladl velké požadavky. Na podzim r. 1705 vtrhli ke Skalici, jíž se zmocnili, zaměřili ke Strážnici, jejíž okolí a chrámy vyplenili, zmocnili se Rohatce, přitáhli až k Hustopeči, kdež byli odraženi, pronásledováni až do Uher a část Kuruců průsmykem vlárským vytlačena. Avšak Kuruci své vpády neustále opětovali až do r. 1709, kdy ještě okolí Uh. Ostrohu a Uh. Brodu značně vyplenili. Ke všem těmto těžkým svízelům přidružily se následky války, mor, zavlečený na Slovácko z východních zemí. Zvláště zhoubně působil mor r. 1679, kdy velká část obyvatelstva měst vymřela. Také v následujících letech 1709 a 1713 řádil mor zhoubně na Moravě, kde mnohá města úplně vymřela, v Uh. Hradišti 200 osob. Ještě za Marie Terezie vytrpělo mnoho Slovácko od Prusů, když princ Anhaltský zmocnil se Uher. Brodu, Uh. Hradiště a Hodonína. Proti útiskům pruským bouřilo se obyvatelstvo a několikráte se s nimi potýkalo. Za válek napoleonských nebylo u nás tolik válečných pohrom. Velkou pohromu způsobila na Slovácku cholera r. 1831,

Tančící
z Uh. Ostrohu.

Danseurs et danseuses
de Uh. Ostroh

Stařeny na pouti. *Vieilles femmes en pèlerinage.*

která se opět dostavila za války s Pruskem roku 1866.

Historie Slovácka je řadou utrpení, pokoření, svízelů. Co hrůzy všeho druhu přešlo přes tento kraj, kde lid žil v neustálém strachu a neměl chvilky k zotavení a k oddechu. Vypleněný, vylidněný, zotročený kraj nemohl tak záhy se vzkřísiti k novému životu. Lid byl bez pomoci, bez inteligence, bez škol, o lid se nikdo nestaral a jest děkovati jen neobyčejné síle a ohromnému sebezapření venkovského lidu, že se v těchto končinách udržel a tradice svých předků zachoval. Je podivuhodno, že v záplavě protivenství a nekonečných pohrom zachoval lid nejen svou řeč, ale i kroj a s ním souvisící lidové umění, že i v těch nejkrutších dobách, plných hořkosti, utíkal se k uměleckému tvoření, v němž nalézal útěchu a potěšení. Můžeme mluviti o zázraku, že se nám lidová rázovitost na Slovácku zachovala. Nikde jinde v naší vlasti nezakusili tolik běd a utrpení jako na Slovácku, kde robota a nevolnictví na kopanicích setrvávala až do nedaleké doby. A tento kraj vyšel ze všeho nebezpečenství, kdy byl blízek již vyhlazení, ba vymření, jako zlato v ohni, není stopy po tragické minulosti a Slovácko spěje dnes k radostné budoucnosti. A když všecky kmeny moravské podlehly světové assimilaci, nepoddalo se Slovácko, které, přeživši to nejhorší, neopouští to, co je drželo, těšilo a povznášelo po celá staletí: svéráz, staré zvyky, obyčeje, kroj a umění. A doufejme, že Slovácko z lásky k předkům a k minulosti i nyní i v budoucnosti se nezpronevěří dědictví svých předků!

Moravské Slovácko rozkládá se na rovině, vroubené hřebeny hor, pahrbků a svahů. Rovina prorývána je hlavní řekou Moravou, kterou po obou březích doprovází olšové lesy a lány

lučin a pastvisk. Přirozené hranice tvoří výběžky Karpat, které se táhnou od moravskoslovenských hranic až k Napajedlům a četné výběžky snižují se k potoku Olšavě přes Slavičín.

Od Žlutav počínají vyrůstati hory Hřiběcí, které přes Buchlov snižují se v údolí u Bohuslavic a Nemotic, kdež končí. Za tím údolím pokračují již Ždánské hory, z nichž pouze část se Slováckem hraničí. Další přirozenou hranici tvoří Palavské hory, nad Sudoměřicemi, směrem k Radějovu začínají vyrůstati výběžky bílých Karpat, vedoucí nás na Slovensko až k Bratislavi, jiný pak směr je na Vrbku, Kuželov, kdež nad Novou Lhotou a Vápenkami vrcholí v Javořině, vévodící na rozhraní Moravy a Slovenska. Za Květnou a Stráním pokračuje horské pásmo vrcholíce Lopeníkem a u Šanova Javorníkem, odkud se rozbíhají pásma k Olšavě a ke St. Hrozenkovu a sklání se za Vlárským průsmykem v údolí řeky Váhu. Ve klínu těchto hor jsou roviny, rozkládající se hlavně podél řeky Moravy od Napajedel dolů. Také pěkné roviny jsou při říčce Trkmance, jiná rovina je kolem Kyjova, jiná u Bzence a j. Mnoho škod na Slovácku působí povodně, téměř každoročně se dostavující a ničící úrody polní, strhující hráze, domy a zanášející pole, luka a pastviny kamením, pískem a štěrkem. Nejen řeka Morava se rozvodňuje, ale i její přítoky Dyje, Olšava, Velička, Stupavka vystupují z břehů, zaplavujíce celé okolní roviny. Na Slovácku bývalo mnoho rybníků, byly však vypuštěny, vysušeny, pouze u Lednice jsou rybníky a menší vodní nádržky u Mikulčic, Podivína, mezi Bilovicemi a Čejkovicemi a rybníček u Milotic. Rybolovu ubývá, neboť voda bývá výkaly továrními tak znečištěna, že všecky ryby bývají otráveny.

Družice z Buchlovic. *Demoiselles d'honneur de Buchlovice.*

Družice
z Uh. Ostrohu.

Demoiselles d'honneur
de Uh. Ostroh.

Krajinný ráz Slovácka je prostý, nemá zvláštních poutavých krás, jenom tu a tam nalezneme místa útulná, rozkošné vinohrady, nekonečné lučiny, bohaté ovocné sady, jinak poskytuje nám výhled na roviny do dálek radostný pohled, zvláště na typický Buchlov, Modlu, Světlov, Bzenec a j.

Slovácký venkov má svůj zvláštní ráz, dnes ovšem jenom na některých zapadlých místech, neboť zanikají doškové střechy, mizí staré chalupy a stodoly, sušírny, zvonice, búdy a mnoho se přizpůsobuje městským stavbám. Ale jsou ještě obce, kde můžeme pokochati se v krásách malovaných žuder, chalup, doškových krytin a starého zařízení domácnosti a starého domácího a hospodářského nářadí. Na Slovácku je mnoho velice rozsáhlých obcí: Kunovice, Staré Město, Nová Ves, Hluk, Nivnice a j. Největší města jsou: Uh. Hradiště, Uh. Ostroh, Bzenec, Hodonín, Uh. Brod, Břeclava, Kyjov, Strážnice, města bez zvláštního starožitného rázu, neboť města byla častokráte pleněna a vypálena. Pozoruhodny jsou »búdy«, čili vinné sklepy pod vinohrady v řadě vybudované. Vinohradnictví na Slovácku je proslulé a začíná v novější době znovu zkvétati. Známa jsou vína blatnická, bzenecká, újezdecká, polešovská, syrovínská, domanínská, bojanovská, mutěnická, strážnická a j. Jinak pěstuje se ve Bzenci, Vracově, Kunovicích zelenina a všude daří se vzácné ovoce. Na Slovácku je hojně léčivých pramenů, buď slané nebo sirkové vody. Slané, slanice, prameny jsou u Brezové, u Strání, u Záhorovic, Nezdenic, Suché Lozy, Hluku, Provodova, nejvzácnější v Luhačovicích, kde je více pramenů různé povahy. Sirkové vody, či prameny sírovodíkové, jsou na Smraďavce u Buchlovic (Leopoldov), Napajedlích, Malenovicích, Březnici,

Čejči, Petrově u Strážnice, Korytné u Uh. Brodu, v Koryčanech u »zdravé vody«, Nové Vsi u Uh. Ostrohu, na Salaši u Velehradu, u Osvětiman, na Pradlisku u Luhačovic a j. Uhlí kope se u Dubňan a v Kyjově, naftu našli nejnověji u Hodonína. Jinak na Slovácku přírodního bohatství není, pouze pískovcové lomy.

Vzdor všem pohromám a strastem, které po staletí provázely Slovácko, kde dědiny a města byla zničena, lid ochuzen, vydrancován, vypleněn, vždy zvednul se pokořený, nevolnický lid k novému životu, neutíkal z nehostinného, nejistého kraje, nýbrž setrvával na rodné půdě a s oddaností a trpělivostí bez reptání snášel svůj hořký úděl. A tuto neocenitelnou houževnatost, vytrvalost, pevnost, neústupnost podrželi naši Slováci až podnes. Povahou jsou prudcí, ale dobromyslní a bodří, vytrvalí jak v práci, tak ve veselí, pilní pracovníci, milovníci zpěvu, tance, vína i pálenky. Slovák nemá v žilách syrovátku, nýbrž prudkou krev, rád se pustí do rvačky a ohání křivákem. Zvláště rekruti nejednou vrátili se od odvodu zakrvaveni. Ale prudké výbuchy u Slováků jsou přechodny, bouře se ztiší a je zase dobře. Ženy jsou povahy mírné, tiché, ale pevné, odhodlané a do práce statečné. Na obcích panuje družnost, v práci polní a při hospodářství ochotně si navzájem vypomáhají. A když stačí čas, ještě jdou na výdělky. Ze Slovácka odcházejí celé transporty, zvláště žen, na polní práce a do vinohradů na Slovensko a do Rakous, kdež prodlévají několik měsíců, doma chodí na panské, do cukrovarů, do cihelen, do sladoven, všude se hbitě dovedou uplatnit a na každou práci stačí. Již malé děti chápou se každého zaměstnání a zvláště smysl pro umění je u mládeže slovácké podivuhodný. Neobyčejná bystrost projevuje se v pohotovosti

Ve Velké z kostela. *A Velká, sortie de la messe.*

V Javorniku v kostele. A l'église de Javornik. (Slovaquie morave.)

vtipných, zdravých odpovědí. Slovák vpraví se do každého zaměstnání, má bystrý pozorovací talent, lehce chápe a je velmi dovedný. Dříve přidržovali se všeobecně hospodářství, málo šli na studie a na řemesla. Dnes už je mnoho zdatných řemeslníků v každé obci a z každé obce již mnoho žactva jde na studie. Slovák svou vytrvalostí a přirozeným talentem rychle pokračuje, pracuje poctivě, spolehlivě, je spořivý a pilný, je pohyblivý a čiperný, nedá se k práci popohánět a má radost, když se mu něco podaří.

Nejlépe se mu daří, když pracuje pro sebe. Míníme tím více práce rázu uměleckého, které s neobyčejným vkusem provádí ženy a dívky slovácké. Slováci milují pestrost, barevnost, neradi něco opakují, nýbrž vždy nově tvoří, což svědčí o jejich vrozené obrazotvornosti, tvůrčí síle a neobyčejně jemném vkusu. K tomu se druží i technická zručnost a vytrvalost v práci. Po této stránce je slovácká oblast nejzajímavější. Slovácko je lidovou uměleckou dílnou s nevyčerpatelným invenčním pramenem. Zde se stále tvoří nové a nové věci, které mají však vnitrnou těsnou spojitost s pracemi staršími. Tato umělecká produktivnost byla prvotně u všech kmenů moravských. Téměř u všech zanikla až na Slovácko. Příčinou úpadku tvorby umělecké na venkově byl zánik národního kroje. Lidové umění úzce souviselo s krojem. Umění zdobilo kroj, jakmile zmizel kroj, zaniklo umění, jak lze pozorovati na Hané a na Valašsku, kde prvotně ženy nádherně vyšívaly a nyní nenajdete tam ani jedné vyšívačky, kdežto na Slovácku ještě se všude vyšívá. Je zde kroj a ten pevně drží vyšívání, jedno bez druhého nedá se mysliti, a kde je kroj bez vyšívání, nemá ceny. Umění lidové nejeví se pouze ve vyšívání, ale i v jiných oborech: v krajkářství, tkalcov-

ství, malbě, dřevořezbě a j. Celá domácnost bývala uměleckým dílem. Vše bylo po domácku provedeno, nábytek, malba, vyšívané plachty, tkaniva, keramika, kolovraty, venkované byli všeumělci. A jaká mnohostrannost v ornamentech! Ačkoliv se veškerá práce opírala o tradice předků, přece nalézáme ustavičné obměny tvarů v rozkošné harmonii, v barvách i technice mistrně provedené. Na Slovácku žije vytrvale tvořivý, umělecký duch, bujná fantasie, vzácný vkus, láska k práci, vytrvalost a trpělivost. Je podivuhodno, že lid po těžké polní práci zasedá ještě k vyšívání, které vyžaduje jemné provedení a přemýšlení při komposici tvarů i při volbě barev. Ale tyto všecky obtíže naše slovácké ženy a dívky hravě překonávají.

Slovácko přestane býti Slováckem, až zanikne kroj a s ním i lidová umělecká tvorba. Umělecká lidová tvorba je nejen důležitou složkou národního umění; v něm vyjadřuje se nejzřetelněji ráz kmene, v něm prozařuje lidová bytost v nejryzejší podstatě, v něm pociťujete tep mnohých pokolení, v něm jeví se duch, jak rostlo, kvetlo a znásobovalo se u nás odedávna umělecké tvoření. Tvůrci zemřeli, umění nikoliv, a co v něm bylo vysloveno — ztělesnění, vnuknutí, obrazotvornosti — zůstane svědkem a dokladem toho, co tehda náš lid cítil. To se ku dnešku již nedá přirovnati. Ve starých uměleckých pracích lidových proudila vlastní krev, byl to květ života, proto mluví k srdci, neboť umění tlumočilo nitro selského lidu, ve kterém kotvilo. Umění spojuje nás s minulostí, upravuje pásku s našimi předky, kteří nás svou uměleckou tvorbou vybízejí, abychom onoho ducha zachovávali a pěstovali, který je k takovým rázovitým pracím učinil schopnými a proto také nemáme jejich tvorby otrocky ná-

podobiti, nýbrž dokázati svou vlastní uměleckou tvořivou soběstačnost. Slováci měli lásku k umění, měli také z uměleckého vlastního díla umělecký požitek. Lid nepracoval krásné věci pro užitek, nýbrž pro radost a pro své a svých blízkých potěšení. Umění na Slovácku je zářícím paprskem v trudném a pustém životě. Ale i toto umění muselo odolávati příbojům cizoty a muselo se chrániti poruchy, aby svou původnost neporušeně zachovalo. Jakmile se probouzí někde cizota, veta po původnosti. Ale Slováci jsou i v tomto směru houževnati. Leccos se jim zalíbí i po čem nic, ale jakmile poznají, že chybili, již to odhazují. Rádi zachycují různé písně, popěvky a odrhovačky, ale záhy se jich nasytí a navrací se k domácí písni národní. Tam, kde prameny uměleckého tvoření na venkově vyschly, nedá se už nic zachovati ani křisiti, můžeme nanejvýš výchovně působiti a buditi víru a touhu po umělecké práci, ale na Slovácku, kde umění žije, kde se tvoří, nemůžeme ponechati lid sám sobě, zvláště v době nynější, kdy se změnily poměry a lid nyní více než jindy sahá po novotách a pozvolna se vzdaluje umělecké práce. Bděme nad Slováckem, povzbuzujme k práci a stopujme práce umělecké, aby se nevyšinuly na nové moderní dráhy.

Šacení venkovského lidu svérázným způsobem slove krojem. Veškeré součástky krojové pořizovány původně po domácku a pokud tento způsob domácí výroby setrvával neporušený, byl sloh a úprava kroje naprosto svérázná. Řemeslná a tovární výroba vytlačila mnohou rukodělnou práci domácí a tak postupem času vklíňovaly se různé novoty na venkov, vtělovaly se i tam, kde setrvával houževnatý odpor, do kroje, a líbivost moderních, křiklavě

Úvodnice z Velké.

Femmes slovaques en costumes nationaux, le jour de relevailles.

barevných látek odklizovala různé součástky krojové jednu po druhé. I na Slovácku způsobeny továrním zbožím na kroji poruchy, ale celkově na slohu a rázu kroje nebylo podstatně mnoho měněno. Uměleckou podstatou slováckého kroje je vyšívání, které tvoří na kroji harmonicky uzavřený slohový celek, vyšívání mělo tvarovou, technickou i barevnou spojitost. Tato jednotnost mile působí, ukazuje zralost slohovou i vyspělost vkusu. Kde se kazí kroj, veta i po vyšívání. Vyšívání na Slovácku až dosud provádí ženy a dívky, někde i venkovské švadleny. Na kroji ženském je vyšívání na těchto krojových součástkách: na šatce, čepci, rukávcích, obojku (límci), zástěře, šorci, fěrtochu, koutnici a úvodnici. Na mužském kroji na košili, korduli, nohavicích. Podle technik a tvarů na vyšívání se hlavně rozeznávají četné slovácké krojové varianty. Kdo chce důkladně a podrobně poznati tyto krojové odstíny, musí v první řadě všímati si vyšívání. Každá téměř farnost tvoří na Slovácku krojový samostatný okrsek, který má příznačné vyšívání, jaké v jiné farnosti nemají. Jenom bližším pozorováním rozdíly poznáme. Mnoho lze zjistiti dle vázání šátků, ale poněvadž vázání šátků je v mnoha farnostech stejné, není vázání přesným ukazatelem krojové variace. Během času mnohé obce se sblížily, mnohé přejaly postupně i jiný, sousedící kroj, leč tyto přechody na celkovém krojovém obraze Slovácka nezpůsobily valné změny.

Na Slovácku jsou následující krojové obvody:

a) obvod uh.-hradištský, uh.-ostrožský a uh.-brodský, b) obvod kyjovský, c) obvod velecký, d) obvod lanžhotský.

Na pouti
u sv. Antonínka.

En pèlerinage, devant la chapelle
St.-Antoine.

Tyto hlavní obvody mají zase celou řadu odstínů, jevících se hlavně v různosti vyšívání, vázání šátků a některých součástek krojových. Přechodně ke Slovensku kloní se kroj moravských kopaničářů, k Valašsku klonily se kroje z obvodu Luhačovic, k Hané kroje za Kyjovem a pod Kyjovem.

Celé Slovácko můžeme krojově rozvrstviti na 28 variantů, ač i v tomto počtu lze ještě nalézti několik růzností, které jenom odborník a domácí lidé poznají. Některé obce prožívají přechod k jinému, sousedícímu kroji, přibírajíce jeho součástky. Pro turistu, který nejde za účelem podrobného studia národopisného, dostačí znalost hlavních skupin. Má-li zájem, tak záhy pronikne i do podrobností.

Slovácké kroje působí barevností a slohem. Není také divu, že zvláště malíři rádi zavítali na Slovácko a zabývali se zde krojovými studiemi. První soubor obrazů krojových je od W. Horna, 30 barevných kamenotisků, později vydal serie krojů moravských Paterna ve Vídni a E. Hölzl v Olomouci. Četní malíři zachytili starší kroje slovácké: Rudolf Alt z Vídně maloval kroje, města (Uh. Hradiště, Napajedla, Uh. Brod, hrad Buchlov), Josef Mánes kroje, chalupy, Vilém Grögler kroje, trhové scény, Karel Žádník kroje, svatby, trhy, a po nich přišla celá řada malířů typů slováckých, v jichž čele stojí nedostižný mistr Joža Uprka. Uprkovy obrazy roznesly do celého světa známost moravského Slovácka a probuzen tak všeobecný zájem o tento kraj.

Jako východiště cestování po moravském Slovácku zvolíme Uherské Hradiště, příští město župní. Je zde sídlo úřadů a škol, má tři prostranná náměstí, farní chrám, bývalý jesuitský, s obrazy od Ign. Rába. V kostele františkán-

ském v sakristii je náhrobek bývalého olomouckého biskupa J. Vítěze. Na Mariánském náměstí je socha P. Marie od vlašského mistra Rigy. Ve Stanclově lékárně jsou staré fresky. Je zde zemská vychovatelna a okresní zemská nemocnice. Hotely: Grand hotel, Zelený strom, U koruny, Černý medvěd. Poblíž Uh. Hradiště navštívíme keramickou továrnu Štanclovu v Mařaticích, kde se vyrábí nádobí po starém způsobu, vinohrady, nad nimiž je vrch sv. Rocha, odkud je rozkošná vyhlídka po celém kraji. V městě Uh. Hradišti je nádraží, odkud je připojení do Kunovic a odtud směrem buď do Brna, nebo na Průsmyk Vláry, aneb můžeme jeti na severní nádraží Staré Město-Uh. Hradiště, kde je spojení směrem k Přerovu a Břeclavě. Z Uh. Hradiště jezdí denně, vyjma neděle, pošta do Buchlovic, na Velehrad, do Březolup přes Jarošov a Bílovice a do Hluku. Z Uh. Hradiště lze podnikati výlety na všecky strany. Nejčastěji a nejhojněji navštěvován je Velehrad a starožitný hrad Buchlov. Na Velehrad jdeme z Uh. Hradiště do Starého Města, které slulo dříve Velehradem a po silnici dojdeme za hodinu na Velehrad, největší moravské poutní místo. Zde je zrušený cisterciácký klášter, osazený nyní jesuity. Chrám »Nanebevzetí P. Marie« je 85 m dlouhý a nádherně vyzdobený. V kostele vpravo u oltáře obraz sv. Cyrila a Metoděje od slavného polského malíře Matejky. Za kostelem je národopisné a archeologické musem, založené r. 1904 Fr. Kretzem z Uh. Hradiště. Nejhojnější návštěva na Velehradě je 5. července, na den sv. Cyrila a Metoděje, kdy lze zde spatřiti nádherné národní kroje z celého Slovácka. Z Velehradu můžeme jíti přes břestecké Chabaně na hrad Buchlov tichou, lesnatou cestou. Kdo chce z Uh. Hradiště přímo jíti na Buchlov, jde přes

Stařenka z Jarošova. *Vieille femme de Jarošov.*

Ostrožanky. *Jeunes filles de Uh. Ostroh.*

Staré Město směrem k severnímu nádraží, tam zabočí vlevo pod železniční viadukt a přes obec Zlechov je za 1½ hod. v Buchlovicích, ležících v údolí pod hradem Buchlovem. V Buchlovicích je zámek Berchtoldů, postavený r. 1700 od vlašských mistrů; je zde zrušená bratrská modlitebna, farní kostel je slohově rozšířen a obnoven, v zámku je vlastní portrét slavného malíře Kupeckého. Z Buchlovic jdeme na hrad Buchlov, kam vede nově upravená pohodlná vozová cesta. Na hradě je mnoho sbírek starožitností, což vysvětluje průvodce. Naproti Buchlovu je vrch »Modla« s kaplí sv. Barbory, pod níž je rodinná hrobka buchlovských pánů. Poblíž Buchlovic v rozkošném údolí Leopoldově jsou sirnaté lázně. Další výlety jsou přes Salaš a na Bunč, z Bunče na Modrou, prohlédneme »králův stůl« u Jankovic a navrátíme se do Uh. Hradiště.

Jiný výlet je kudlovickým údolím na Komínky, Bunč, Brdo, Vlčák a Salaš.

Jiný přes Polešovice, Újezdec, Osvětimany, Bradlo, Koryčany do Nemotic; z Koryčan přes »zdravou vodu« ke kapli sv. Klimenta; asi 6 km od Koryčan jsou Střílky s památným hřbitovem v barokním slohu, zdobeným 22 sochami Fryčovými; z Koryčan je vděčný výlet stupavským údolím na hrad Cimburk, na Zavadilku, Velkou Ostrou do stanice Bohuslavic, odkud vrátíme se drahou do Uh. Hradiště.

U Uh. Hradiště je celá řada osad krojově zajímavých. Hned v blízkých Kunovicích upoutá nás v neděli pěkný kroj, kde vdané ženy nosí rožky a mají uměle vázané šátky, v Jarošově je známý pivovar, dále jsou Bílovice, kde v zámku maloval Jos. Manes, za Bílovicemi jsou Březolupy, kde v blízkých lomech je hojně zkamenělin. Drahou přes Kunovice dospějeme

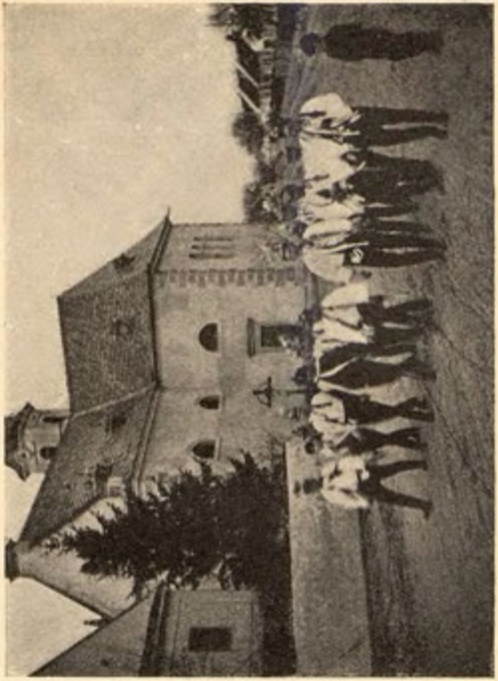
do Nové Vsi u Uh. Ostrohu, kde malují pěkná velikonoční vajíčka, jsou zde i osvědčené sirnaté lázně; nato v Uh. Ostrohu je starý zámek, nově postavená ve slováckém slohu nová čtvrť s malovanými žudry. V Uh. Ostrohu tisknul bratrský kněz Jan Blahoslav »Nový Zákon«. Je zde cukrovar a pivovar. Z Uh. Ostrohu chodíme na pouť k sv. Antonínku (13. června), kdež scházíváme se s průvody z okolních vesnic, a na kopci je pestrý ruch mezi četnými jarmarečními boudami a ve vinných šenkech, kde hospodáři blatničtí nalévají roháče a starohorské víno. Od sv. Antonínka zajdeme přes Ostr. Lhotu do Hluku, kde je starý zámek a zajímavé zachovalé národní kroje, rovněž i v dalším okolí Dolněmčí, Slavkově, Horněmčí a Boršicích u Hluku. Nejlépe sem zajíti v den Božího Těla, kdy můžeme spatřiti kroje v plné nádheře. Za Uh. Ostrohem je Veselí n. M. se zámkem velkostatkáře Chorinského. Zde bylo kdysi sídlo Novokřtěnců. V Předměstí je zrušený klášter Servitů. Z Veselí můžeme dále drahou k Brnu anebo přes Strážnici—Skalici—Kúty na Bratislavu. My si zajdeme z Veselí do Hroznové Lhoty, uměleckého sídla Jože Uprky, za Lhotou je Tasov, kde žije malíř Frolka a ubíráme se dál přes Lípov, Louku mezi horňáky do Velké, Javorníka, Novou Lhotu, Súchov a na Vápenky. Jsme v zapadlém rázovitém kraji. Zde dosud panují staré zvyky, obyčeje, hrají hudci, kroj se udržuje, jsme na konci Slovácka, kde se ohřejeme v paprscích svérázného kraje, kroje a lidu. Ve Velké žil Martin Zeman, neunavný sběratel národních písní. Z Javorníka přes Vápenky můžeme jíti na Javořinu anebo z Velké silnicí přes Vrbovce do Myjavy na Slovensko.

Z Veselí n. M. na trati k Brnu je první stanice Bzenec, kde se rádi zastavíme ve vinoro-

Umělecký dům v Hodoníně.

La maison de l'art, à Hodonin, lieu de naisance de M. T. G. Masaryk, premier président de la République Tchécoslovaque.

Podlužáci. — Groupe de garçons de Podluží.

dém kraji. Jsou zde rozsáhlé vinice, hospodářsko-vinařská škola, zámek s parkem, ve kterém jsou staleté rozložité lípy. Pěstuje se zde i zelenina, jakož i v sousedícím Vracově. Jedouce dále překročujeme za Bzencem národopisné hranice a octneme se v krojové oblasti kyjovské. Z Vlkoše zajdeme do Skoronic a Milotic, kde jsou vzácné kroje, v Miloticích Seilernův zámek. Blížíme se ke Kyjovu, v levo jsou Svatobořice s bývalým táborem vystěhovalců. Kyjov je historické město s farním a piaristickým kostelem. Na hřbitově zde odpočívá známý slovácký národopisec Jsef Klvaňa. V městě jsou dva parky, nad Kyjovem je kaplička sv. Rocha s obrazem města Kyjova. Na západ od Kyjova jsou Žarošice, známé poutnické místo. Na východ jsou Žeravice, bývalé hlavní sídlo Jednoty Bratrské, kde 26. dubna 1616 Jan Amos Komenský při bratrské synodě byl na kněze vysvěcen. Odtud jedeme zpět a z Veselí odbočíme do Strážnice, kde je Magnisův zámek, bývalé sídlo Žerotínů, klášter a kostel Piaristů, pěkné okolí: Petrov s pěknými sklepy »Plžemi«, Skalice na Slovensku, kde je museum, starý kostel, rozložité vinohrady, Radějov v horském údolí, oblíbené místo malířů. Ze Strážnice přes Rohatec dojedeme do Hodonína, kde hned poblíž nádraží vítá nás umělecký dům. Jsou zde rozsáhlé baráky, kasárny, továrna na tabák, cukrovary, sladovna, cihelna a j. Je zde středisko škol a úřadů. Pod Hodonínem jsou podlužáci, v Nové Vsi, Hruškách až dolů k Břeclavě, Lanžhotu, vynikající půvabným národním krojem a starými zvyky. V Břeclavě je starý zámek s rozsáhlým parkem. Zajdeme do Poštorné, kde je krásný kostel a továrny. Z Břeclavy navštívíme Valčice s velkým liechtensteinským zámkem a odtud se podíváme na velký rybník u Selce,

také u Lohovce je velký rybník, neopomeneme navštíviti proslulou Lednici, zvláště když v tamním velkém parku kvetou růže, je zde nádherný zámek. Z Břeclavy podíváme se do Lanžhota s pěknými kroji.

Nyní navštívíme okres uhersko-brodský. Jedeme z Kunovic údolím říčky Olšavy, vlevo vpravo jsou obce se zachovalým národním krojem. V Hračovicích vystoupíme z vlaku a přes Veletíny zajdeme do rázovitého Vlčnova, známého svým krojem a jízdou králů o svatodušním pondělí (tato jízda králů provádí se i v jiných obcích na Slovácku). Je zde zvlášť pěkné o Božím Těle. Z Hračovic jedeme dál do Uh. Brodu, starého královského města se starou radnicí, bratrským kostelem, museem, továrnou na cukrovinky, pivovarem Janáčkovým a j. Paměti Uh. Brodu napsal I. Kučera. Je zde památný farní kostel a klášterní u Dominikánů. Před měšťanskými školami je pomník Komenského, jehož rodiště se klade do Uh. Brodu. Je zde zemská reálka a jiné školy. Z Uh. Brodu lze vykonati delší výlet přes Nivnici na Slovensko. Také Nivnici pokládají někteří za rodiště Komenského. Z Nivnice — kde je rovněž nádherný kroj — můžeme vykonati výlet na Javořinu dvěma směry, buď přes Korytnou anebo přes Horněmčí. Přes Korytnou je cesta pestřejší ke »Kamenné búdě« po zpestřených lučinách a divukrásným rozhledem na moravskou i slovenskou stranu. Louky zajímají nejvíce botanika a zvěčnělý moravský botanik Dr. Formánek rád procházíval od Šumárníka až sem hřebeny horské a konával svá studia na neobyčejně četně tu rostoucích léčivých bylinách. Odtud na vrch Lesnou a po horském hřbetu stinnou alejí na Javořinu. Druhá cesta vede z Nivnice přes Slavkov a Horněmčí. Z Ja-

Lanzhoťanky.

Groupe d jeunes filles dee Lanžhot.

Poutnice u sv. Antonínka

En pèlerinage, devant la chapelle St.-Antoine.

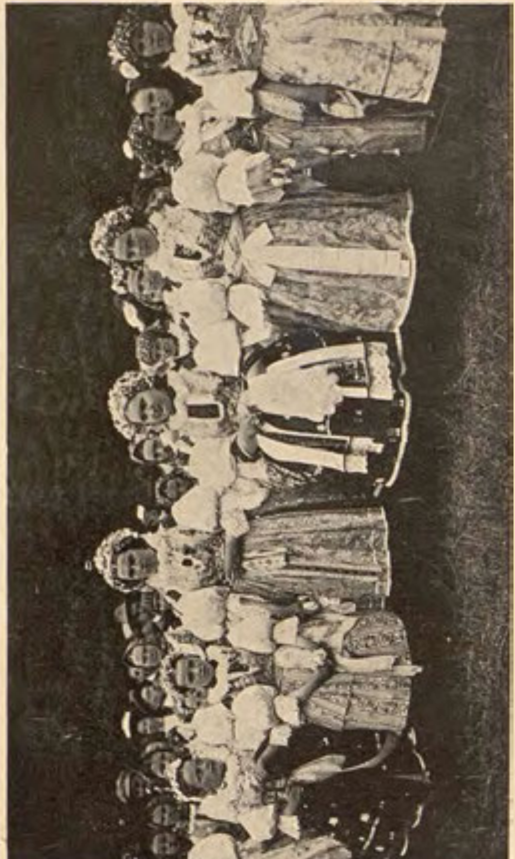
vořiny je překrásný pohled na Moravu i na Považí. Z Javořiny sejdeme buď na Vápenky nebo na Slovensko do Nového Města nad Váhem, nebo do Květné, kde jsou proslulé sklárny firmy Zahn a Göpfert. Odtud buď zpět přes Brezovou nebo Korytnou do Uh. Brodu, nebo přes Lieskové, kde žije slovenský básník M. Rázúz, do bošácké doliny na Slovensku. U Brezové na trati »Lazy« je kyselka; odtud lze vystoupiti za ¾ hodiny na Velký Lopeník (942 m), odkud je pěkný rozhled po skalních výšinách a na moravskou stranu. Na Brezové zachovává se starý národní kroj. Jiný zajímavý výlet z Uh. Brodu je mezi kopaničáře. Tam můžeme se dostati buď z Uh. Brodu přes Bánov a Bystřici na St. Hrozenkov, anebo z Bojkovic přes Bzovou. Bánov je městečko na úpatí hory Kalvarie, poblíž je Ordějov, prý vyhaslá sopka. Starý Hrozenkov je střediskem moravských kopaničářů, kteří až do nedávna žili jako nevolníci a robotníci panství světlovského. Ke kopaničářům náleží Žítková (známá svými věštkyněmi »bohyněmi«), Vyškovec, Lopeník a Vápenice. Kopaničáři jsou zajímaví krojem, nářečím a zvyky. Z Hrozenkova přejdeme průsmykem Drietomskou dolinou, divukrásným údolím mezi zalesněnými horskými pásmy do širokého Považí a dále do Trenčína. Odtud do Teplé a zpět průsmykem do Vláry, rozkošného místa na hranicích moravsko-slovenských. Po obou bocích sklánějí se bohatým, hustým lesem porostlé stráně, prorvané příčními údolími, na straně slovenské nezalesněné a šířící se v žírnou rovinu považskou. Ve Vláře je dobrá restaurace. Odtud za půl hodiny jsme ve sklárnách ve Sv. Sidonii, odkud podnikají se výlety na podhradské skály. Asi dvě hodiny odtud po cestě do kopce dospějeme k zříceninám hradním, pnoucích se nad sloven-

skou dědinou Podhradím. Hrad sluje Vršatec. Odtud je báječný rozhled po malebném Pováží i na moravskou stranu. K západu a severu zříme vrcholky pohraničních hor: Makyty, Strší Hlavy, Končité, Kaňúra a j., na jih Čaganov, Javorník, Lípovec, na východ rozkládá se široká považská rovina, kterou se rozběhlým řečištěm prodírá Váh. Dobré oko uvidí i trenčanský hrad i Illavu se státní věznicí. Na levé straně průsmyku Vláry na moravské straně je dvůr »Petrova studna«, na místě tom stávala osada Petrovice. U dvora leží balvan, o němž pověst vypravuje, že na něm odpočívali sv. Cyrill a Metoděj. Naproti Petrově studni otevírá se malebné, lesnaté, příčné údolíčko, kde je huť sv. Štěpána, založená r. 1851 Štěpánem Illyesházym. Jedeme-li odtud drahou směrem k Uh. Brodu, zastavíme na stanici Bilnice—Brumov. Z nádraží je automobilové spojení do Val. Klobouk, odtud je vděčný výlet na Pulčiny. Z Klobouk za kapličkou projdeme vesnicemi Poteči a Příkazy a dojdeme do Horní Lidče. Odtud možno na Pulčiny dvěma směry, buď polní cestou přímo, při čemž třeba značně stoupati, nebo odbočiti na sever k Lidečku, projíti vesnicí kolem čertových skal a za vesnicí údolím potokem prorvaným na východ. Je dobře, když si vezmeme ve vesnici průvodce. Pulčiny jsou bludné balvany, fantasticky na sebe narovnané, s jeskyněmi a obrovskými trhlinami. V dobách pronásledování vyhledávali zde čeští bratři úkryt a konali zde bohoslužby. Jednotlivé skupiny balvanů mají svá pojmenování: Českobratrský stůl, kazatelna, zkamenělý hrad a j. Z Pulčin můžeme se vrátiti přes Francovou Lhotu zpět do Val. Klobouk.

Z Bilnice pojedeme dále do Újezda, kde je odbočka do známých Luhačovic, proslulých ve

Staroměšťané. Groupe de paysans et de paysannes de Staré Město.

Děvčata z Uh. Ostrohu

Jeunes filles de Uh. Ostroh.

světě svými léčivými vodami. Léčivé prameny vyvěrají z úpatí vrchů Velké a Malé Kamenné, Jestřabí a Obětavé, nedaleko Luhačovic v západním cípu horského oblouku karpatského. Luhačovice jsou oblíbeným a četně navštěvovaným lázeňským místem. Jsou proti severu, západu i východu chráněny vysokými horami s hustými, starými, jehličnatými i listnatými lesy. V těchto jsou hojné, i za dešťů schůdné, krásné procházky, prosycované vůní pryskyřicovou.

Z Luhačovic lze vykonati celou řadu pěkných výletů do okolí. Z Luhačovic jedeme zpět do Uh. Hradiště a zajedeme po severní dráze do Napajedel, kde je zámek a světoznámý hřebčinec, kde se každoročně konají dražby na čistokrevné anglické koně. V kostele jsou dva obrazy slováckého malíře V. Gröglera. Radnice je nově postavena a ozdobena prací sochaře Fr. Uprky a malbami malíře J. Köhlera. Rovněž v klášterní kapli jsou vzácné práce Köhlerovy. Jsou zde sirnaté osvědčené lázně. Jižně od Napajedel je stará osada Spytinov, založena r. 1031 Spytihněvem. Jsou zde zbytky starého hrazení. Z Napajedel dále drahou zastavíme v Otrokovicích, odkud vede lokální dráha směrem do Vizovic, kde končí. Cestou zastavíme v Malenovicích, ležících na úpatí zalesněných Karpat. Na »Skalce« je starý zámek Šternberků, který vystavěl markrabě Jošt. Jsou zde sirnaté lázně, jakož i v blízké Březnici, rodišti bývalého olomouckého arcibiskupa Kohna. Dále na sever zaveze nás dráha do Zlína, proslulého velkolepou, světoznámou Baťovou továrnou na obuv. Je zde zámek s parkem, nová Sokolovna, radnice, továrna Štěpánkova na obuv a j. Ze Zlína navštívíme lázně v Kostelci u Štípy. Jsou zde sirnaté prameny. Krajina je romantická, lesnatá. Lázně jsou známy od r. 1742. Roku 1813 léčil se zde německý

básník Grillparzer, byv tehda vychovatelem u Seilernů na blízkém zámku Lešné a vzpomíná těchto lázní ve svém dramatu »Krále Otakara štěstí a pád«. Možno bydleti v lázních i v blízké osadě Kostelci. Za 10 minut z lázní dojdeme do oblíbeného poutnického místa Štípy, kde v chrámu je 800 let stará mariánská socha. Odtud zajdeme ještě na Lešnou, nově vystavený zámek Seilernův a za ¾ hodiny dojdeme na zříceniny hradu Lukova, který byl 1460 králem Matyášem dobyt.

Tak bychom letem celou oblast Slovácka v hlavních rázovitých bodech obešli, abychom si utvořili krajinářský a národopisný obraz této zajímavé a poutavé oblasti. Kdo jde Slováckem ve všední dny, nemá žně národopisné, neboť vidí pouze po všednu ošacený lid. Jenom ve dny nedělní, sváteční a slavnostech rozvine se po všech obcích Slovácka malebný obraz krojový, jejž úchvatně doplňuje zpěv, tanec, zvyky, obyčeje, pověry a zvláštní nářečí. A jsou to zase zvláštní příležitosti, určité dny a různé okolnosti, kdy můžeme proniknouti do tajuplného, kouzelného národopisného prostředí, nesoucího tolik starobylého nánosu mythického a odnášejícího nás do dalekých století minulosti. Máme skutečně na Slovácku velmi častou příležitost žíti v minulosti, nikoliv naslouchati pouze ozvěně čarovných dálek. A pouze Slovácko nám minulost ve skutečnosti a vpravdě předvede, je zde živý zdroj tvorby, těsné připnutí k minulosti, jaké už nikde jinde nenalezneme. Proto voláme přátele lidu, rázovitého života venkovského, na idylku nehledanou, poetickou, proto zveme na Slovácko, z jehož národopisného rázu a života tolik neocenitelných námětů mistr Joža Uprka zvěčnil a cizinu upozornil. Nehledejme původnost někde v cizině, máme ji doma v ne-

Mečový tanec. Danse des épées.

porušené čistotě a dbejme, aby se zachovala trvale.

Slovácko od ledna do ledna, po celý rok, je nepřetržitým řetězem rázovitého života, po celý rok můžeme zde pozorovati nové zjevy zaměstnání, nové obměny krojové a zažíti mnoho původního, co jinde dávno vymizelo. Není zde nic umělého, nic strojeného, všecko je původní a škoda, že se všelicos kazí, a nekazilo by se, kdyby byli bdělí strážcové svérázného národního života. Svérázný život a kroj Slovácka dnes i napříště jako jediná vzácná konservovaná národopisná oblast v naší republice je mocnou atrakcí pro příliv cizinců z celého světa.

Na Slovácko doporučují se zájezdy:

1. Na jízdu králů, která se koná v pondělí svatodušní odpoledne v Uher. Hradišti, Vlčnově a jiných obcích. Nejbližší stanice pro Vlčnov jsou Hračovice. Vlčnov vzdálen odtud asi 1 hod. pěšky.

2. Pouť v Derfli u Uh. Hradiště 8. září. Spojení: vlakem do Kunovic (vlárská trať), pak pěšky ¼ hod. do Derfle.

3. Pouť u sv. Antonínka koná se v neděli po 13. červnu, pak následující neděli a poslední 29. června (na den sv. Petra a Pavla). Vlakem do Uh. Ostrohu a odtud pěšky 1 hod. 30 min. na kopec ku sv. Antonínkovi.

4. Velehradská pouť koná se 5. července na svátek sv. Cyrila a Metoděje. Vlakem do Uher. Hradiště a odtud pěšky 1 hod. na Velehrad.

5. Hody v Krumvíři v neděli po sv. Bartoloměji, ve Velké na Maří Magd., v Týnci 31. srpna, v Tvrdonicích, v Lanžhotě 14. září, v Lanštorfě 28. září, v Kosticích 19. října. Spojení: vlakem do Břeclavy, odtud do Nové Vsi (stanice v místě). Do Lanžhota, Týnce a Kostic z Břeclavy drahou, do Lanštorfa z Břeclavy pěšky, do Krumvíře z Hodonína.

6. Slavnost Božího Těla ve Velké, Vlčnově, Hluku, Kyjově, Kunovicích, Miloticích, Nové Vsi a Uh. Hradišti. Do Velké: drahou do Veselí n. M. (vlárská trať), odtud pěšky přes Hrozn. Lhotu do Velké (přes 3 hod. cesty); Kyjov, Kunovice, Nová Ves u Uh. Ostrohu na vlárské trati. Vlakem do Vlkoš—Kelčan a odtud pěšky 1 hod. do Milotic.

7. Javorník neděle, evang. bohoslužby. Spojení: vlakem do Veselí n. M., pak pěšky 3½ hod. přes Hrozn. Lhotu, Louku a Velkou do Javorníka.

Zvláště zajímavy jsou svatby. Krojově zajímavé svatby s obyčeji a zvyky jsou na celém Slovácku. Třeba dopsati místnímu farnímu úřadu, který sdělí, kdy se koná některá bohatá svatba.

MORAVSKÉ SLOVÁCKO
MĚŘÍTKO 1-200.000.
1 cm - 2 km
HANÁCI
VALAŠI
SLOVENSKO
Národnostní hranice moravského Slovácka
Silnice
Dráhy
Hranice hejtmanství
Značka pro větší zbytky původních lesů